

MI A MAGYAR?

Nem, ez még mindig nem Budapest regénye, ez a könnyes, drága, gyönyörű könyv sem az. „A vörös postakocsi”, a Krúdy Gyuláé. De én nem tudom, csakugyan, okvetlenül meg kell-e írni azt a bizonyos pesti regényt úgy, hogy egész, mai Budapest aljaszkodjék benne? Bródy Sándorék biztatgatásainak nem lesz jó végük: jelentkezni fog Budapest áhított regényével váratlanul valamelyik ügyes, ravasz, második minőségű költő. A Bródyak, a Krúdyak írásai éppen hiányosságaikban nagyszerűen oktatók és olyan gaz-

dag anyagiak és olyan ösztönzők, hogy ez bizony megtörténhetik.

En Krúdy helyén nem Anyeginből vettem volna mottót a könyvembe, vagy odateszem minden esetre Anyegin mellé a Tündérialom, Petőfi négy sorát. „Egy hattyú száll fölöttem magasan, Az zengi ezt az édes éneket, – Óh, lassan szállj és hosszán énekelj, Haldokló hattyúm, szép emlékezet.” Mert Krúdy, édes szerencsénkre, nem azt írta, amit regénye bejelentőjébe fősorolva ígért, hanem eldalolta tegnapi ifjúságának boszorkányos muzsikájú dalát.

Mai ifjúsággal dalolni a tegnapi ifjúságról csak igaz költőnek adatik, a legnagyobbakhoz hasonlónak, akinek nem egyetlen ifjúsága van, de változtatja az ifjúságokat. Ez a tegnapi ifjúság Budapesten virágzott el, mert nem is lehetett predestináltabb helyén, mint Budapesten, s szinte csak ennyi a Krúdy könyvében Budapest szerepe. Mert például az író vidéki emlékekkel terhessége, mely olyan szép és csodás e könyvben, mint a Krisztus-anyaság, Budapestet majdnem lefokozza, sőt érdektelenné teszi itt-ott.

„A vörös kocsi” nemcsak a tegnapi, a pest-budai bizarrságnak s az emlékezésnek szimbóluma, de a Krúdy-regény – ha ugyan regény – nagy társadalomtalanságáé. Azokról és úgy, akikről és ahogy Krúdy ír, csak az írhat, akinek társadalmi rangja tisztázhatatlan, s állandóan a napidíjas és az Úristen között libegő. Csak ez látja meg és kedveli a társadalom leghí-

vebb reprezentálóit, azokat tudniillik, akik a társadalmon – kívül bitangolnak.

Ezek az emberek adnák a regénynek a hivatalos regényszerűségét, ha mindnél nem volna több, főbb, megindítóbb maga Krúdy vagy mondjuk Rezeda, az író. Itt hát megint egy pompás kihágás történt a műfaj-szabályok ellen, íródott egy regény, mely sehogy sem regény. Egy prózaizált és krúdysított, de mégis annyira belső derűs Byron-hősköltemény, amilyszerűt úgy akartam volna tavaly egy verses-regény kíséreltetemmel. De ugyane miatt érheti szemrehányás is sok Krúdyt: naplónak nem napló, memoárnak pedig gyáva egy kicsit ez a könyv. Sok megnevezett, polgári nevén fölcsipett élő személye, egy-egy éles fotográfiaja majdnem pasquille-alacsonyra süllyeszti néhol a könyvet. Egyenetlenségei azonban mégsem hibák, de több valószínűtlenséget szomjúhozunk gyakran, pláne, mert Krúdy megígérte azt a sok olyan nem-valószínűséget, amely a művész legmélyebb élet- és mag-látása.

De könnyes, drága, gyönyörű könyv ez mégis, úgy ahogy írta, aki írta, fölséges versvallomás arról, mi-ként teszik az álmok passzívva a mai Casanovát. S ha nem regény, hát nem regény, de briliáns lelki-röntgen a fiatalság nevezetű betegség egyik legékesebb stádiumának. A művész-psziché diagnózisa s egy kicsit édes szívfájdalmú emléke tíz év előtti budapesti sor-sunknak, ellágyulásainknak s az éjszakáknak, me-

lyekben akkori ifjúságunkat meghurcoltuk. Szerelmes, mindenkitől nemesen különböző, erős poéta írása, s ez magában biztosítja sokáig az életét azokban, akik a tegnapi ifjúságunkat akarják megtalálni. „Bár még borúsna látszik a szem, De könnyét rég el-sírta már?” – nem. „Óh, lassan szállj és hosszán énekelj, Haldokló hattyúm, szép emlékezet.”

Ady Endre: Krúdy Gyula könyve – A vörös postakocsi (Nyugat, 1913)